

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет педагогічний
Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

**ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Кваліфікаційна робота з психології

Виконавець: студентка 2м курсу 211.1 групи
напряму підготовки
6.010102 (013) Початкова освіта
спеціалізація: дитяча психологія
Федюкевич Юлія

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доц.
Лось О. М.

Херсон 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА.....	6
1.1. Особливості провідної діяльності в молодшому шкільному віці.....	6
1.2. Психолого-педагогічна характеристика особистості молодшого шкільного віку.....	12
1.3. Психологічні умови розвитку особистості молодшого школяра в процесі навчальної діяльності.....	20
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ.....	26
2.1. Характеристика процедури і методів дослідження психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра.....	26
2.2. Аналіз отриманих результатів дослідження психологічних умов розвитку особистості учня.....	31
2.3. Оптимізація психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра в процесі навчальної діяльності.....	37
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	46
Додаток А. Діагностичний аркуш № 1 «Формування навчальної діяльності».....	46
Додаток Б. Ключ до визначення рівня шкільної мотивації.....	47
Додаток В. Ключ до визначення типу самооцінки.....	48
Додаток Г. Кодекс академічної доброчесності.....	49

ВСТУП

Актуальність дослідження. Визначення особистості психологія розглядає як конкретний людський індивід із своєрідними розумовими, емоційними, вольовими та фізичними властивостями. Особистість – це соціальна істота, активний діяч розвитку суспільства, суб'єкт пізнання. Суттєвими ознаками особистості є наявність у неї свідомості, виконання нею суспільних ролей, діяльність, яка спрямована на соціальну корисність.

Щоб таку особистість сформувати у молодшого школяра потрібно надати їй та здійснити усі умови й можливості для цього. Міцним фундаментом для створення цієї особистості є надзвичайно важливий та досить складний процес – навчальна діяльність.

Під навчальною діяльністю розуміється форма активності особистості, яка спрямована на засвоєння соціального досвіду пізнання і перетворення світу, що містить в собі оволодіння культурними способами зовнішніх, предметних та розумових дій.

Навчальна діяльність орієнтована на учня як на суб'єкта пізнання. У результаті навчальної діяльності відбувається формування, розвиток і вдосконалення молодшого школяра як цілісної особистості.

Розвиток особистості – це складний багатокomпонентний процес, результатом якого стає соціалізація людини і в якому рівні розвитку постійно змінюються.

Одним з найважливіших чинників гармонійного розвитку особистості молодшого школяра є його структурована діяльність, яка повинна бути спрямована на здобування освітньої шкали розвитку, на учбову діяльність тощо. Таким чином, учбова діяльність стає головним фактором всіх складових розвитку особистості, які формуються під впливом багатьох психологічних умов і піддаються вдосконаленню лише завдяки систематичній і послідовній роботі вчителя та учня.

Успішне керування над формуванням особистості молодшого школяра потребує досконалого знання психологічних умов і особливостей розвитку дитини та його використання у навчально-виховній роботі.

Дослідниками з питання психологічних умов розвитку особистості в процесі навчання були такі психологи, як Ю. В. Александров, С. І. Болтівець, О. І. Власова, Д. Б. Ельконін, М. М. Заброцький, С. Л. Коробко, О. В. Кулешова, В. П. Кутішенко, Т. М. Лисянська, С. Д. Максименко та багато інших.

Метою дослідження є розгляд психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра в процесі навчальної діяльності.

Згідно до поставленої мети у роботі вирішується низка завдань:

- охарактеризувати провідну діяльність та особистість молодшого шкільного віку;
- виявити особливості психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра в процесі навчання;
- охарактеризувати процедуру і методи дослідження та проаналізувати його результати;
- окреслити шляхи оптимізації психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра.

Об'єкт дослідження – навчальна діяльність в молодшому шкільному віці.

Предметом дослідження є психологічні умови розвитку особистості молодшого школяра в процесі навчання.

Методами дослідження є аналіз та узагальнення наукової інформації з проблеми дослідження; аналіз, синтез, узагальнення і систематизація теоретичних та практичних даних; спостереження; психолого-педагогічний експеримент; анкетування.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що зроблено спробу виявити і вдосконалити психологічні умови розвитку особистості

молодшого школяра. Розкрити зміст чинників розвитку особистості під впливом провідної діяльності учнів – навчання.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розкриті основні положення, адаптивні методи та методики, профілактики соціальної нестабільності молодших школярів і можуть стати у пригоді для майбутньої спільної діяльності вчителів та психологів, які всі свої зусилля спрямовуватимуть на розвиток повноцінної, соціальної та гармонійно розвиненої особистості.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

1.1. Особливості провідної діяльності в молодшому шкільному віці

Перехід до школи – поворотний етап у житті кожної дитини. Особливість такого етапу в житті учня полягає в тому, що його навчання є обов'язковою, суспільно значимою діяльністю. Дитині надається можливість виконувати важливу роль для розвитку себе та суспільства. Її основним змістом стає засвоєння знань, спільних для всіх дітей. [32, с. 37]

Характеризуючи поняття «навчальна діяльність» більшість авторів схиляються до того, що воно має непомірне розширювальне тлумачення.

За М. В. Савчиним, «навчальна діяльність – цілеспрямована діяльність учнів, результатом якої є розвиток особистості, інтелекту, здібностей, засвоєння знань, оволодіння вміннями та навичками». [35, с. 169]

Д. Б. Ельконін розумів навчальну діяльність як «діяльність, що має своїм змістом оволодіння узагальненими способами дій у сфері наукових понять». [9, с. 253]

Тобто, навчальна діяльність – це цілеспрямований процес розвитку особистості, її інтелектуальних і розумових здібностей, умінь та навичок.

Серед головних характеристик навчальної діяльності виділяють наступні:

- 1) навчальна діяльність спеціально спрямована на оволодіння навчальним матеріалом і вирішення навчальних задач;
- 2) навчальна діяльність передбачає оволодіння загальними способами дії і утворення академічних термінів;

3) в учбовій діяльності поставлену мету випереджують загальні способи дії;

4) учбова діяльність направлена на зміну самого суб'єкта;

5) психічні властивості й поведінка учня змінюються у результаті виконання ним навчальної діяльності. [15, с. 63]

У результаті навчальної діяльності учні повинні опанувати усіма необхідними знаннями, уміти їх застосовувати для вирішення певних завдань, користуватися науковими термінами, самовдосконалюватися.

Структура навчальної діяльності визначається такими компонентами, як мотивація; ціль (оволодіння певними знаннями, вміннями та навичками); навчальні обставини (навчальні завдання в певних ситуаціях у різній формі завдань) і навчальні рухи, які дають можливість учням оволодіти значенням навчання; контроль, який переходить у самоконтроль, і оцінка, яка переходить у самооцінку, стимул і формат комунікації дітей із вчителем та поміж собою.

Організація навчального процесу утворюється у певній послідовності, у якій учні вчать її реалізувати, виконувати поставлену мету, володіти навчальними ситуаціями та операціями, контролювати і оцінювати себе, виробляючи перші вміння вчитися. [10, с. 31]

Для молодших школярів навчальна діяльність – особлива форма активності, спрямована на зміну самого себе як на суб'єкта навчального процесу – набуває характерних особливостей.

Навчання у початковій школі – це нова соціальна ситуація психічного і особистісного розвитку дитини у молодшому шкільному віці. Тому, головною діяльністю у цьому віці стає навчальна діяльність, яка знаменується пізнавальним інтересом і новою соціальною позицією.

Починаючи навчатися дитина змінює свій спосіб життя, який надасть їй абсолютно новий рівень досягнення своєї індивідуальності та неповторності. Вступ до школи має на меті змінити ігрову діяльність дитини на навчальну. Це є дуже важлива переміна у перебудові власних

інтересів та прагнень. Дитина виявляє розуміння до того, що вона здійснює соціально відповідальну й корисну діяльність – навчається – і корисність цього діяння оцінює суспільство, яке оточує її.

Навчальний процес характеризується вираженою суспільною значущістю, яка виявляється у тому, що дитина стає корисною для суспільства завдяки власним навчальним потягам та можливостями їх використовувати у своєму повсякденному житті, і зводиться до нової позиції дитини відносно дорослих і однолітків, зображується зміною її самооцінки, перебудовою взаємин у родині. [2, с. 165-167]

«Навчальна діяльність є суспільною за своїм змістом, суспільною за своїм сенсом, суспільною за своїм виконанням, вона є провідною у молодшому шкільному віці, тобто у період її формування», - зауважував Д. Б. Ельконін. [9, с. 170]

Отже, учбовий процес є головним етапом у житті кожного учня, і тому покликаний нести за своєю сутністю і виконанням свою суспільно корисну значущість.

У молодшому шкільному віці мимовільна психічна саморегуляція змінюється на свідомо-вольову. Дитина починає усвідомлено регулювати свої психічні дії та мотиви. У навчальній діяльності дитина повинна обов'язково систематично виконувати різноманітні правила, які вимагають регулювання своєї поведінки, підпорядкування довільної діяльності свідомо поставленій меті. Учень повинен слідувати правилам школи, своєчасно прибувати до школи, завжди вирішувати навчальні завдання, усувати проблеми в учбовій діяльності тощо. [25, с. 168]

Прибуття дитини до шкільного класу виявляється в її соціальній ситуації розвитку. Така зміна, на думку Л. С. Виготського, слугує формуванню якісних нових взаємин між учнем і однокласниками, між учнем і вчителем. [16, с. 40]

Унікальність провідної діяльності полягає в тому, що у її змісті знаходяться здебільшого наукові терміни, зовсім нові академічні

твердження, та обумовлені ними типові зразки вирішення різних завдань, а її основною метою та головним результатом є засвоєння академічних знань та умінь, важливих у подальшій працездатності. [10, с. 73]

Пов'язана вона передусім із засвоєнням молодшими школярами теоретичних знань. Знань, які є міцним фундаментом для використання їх згодом у практичній діяльності. Під час вирішення навчальних завдань навчальні дії дітей спрямовані на оволодіння загальними шляхами адаптування, тобто спільними діями налаштування, по відношенню до відомих та невідомих величин, явищ, складових предметів, умов, перебігу тощо. Дії контролю та оцінки дають їм змогу перевірити правильність виконання тих чи інших навчальних дій, оцінити успішність розв'язання всього навчального завдання або проблеми. [3, с. 257]

І. А. Зимова, визначаючи склад зовнішньої організації навчальної діяльності, виділяє наступні її елементи:

- спонукання;
- навчальні задачі;
- навчальні дії;
- контроль, що переходить в самоконтроль;
- оцінка, що переходить у самооцінку. [18, с. 153]

Таким чином, складається певна ієрархія організації навчального процесу. Якщо є мотивація, то з'являються учбові завдання і учбові дії, які переходять у контроль і оцінку, а вже потім переступають в самоконтроль і самооцінку.

Навчальний процес у початковій школі підпорядкований певним закономірностям, які вибудовують між собою тісні багатовимірні зв'язки. Одна з них зводиться до того, що весь процес викладання відбувається у формі розгорнутого представлення дітям головних

компонентів навчальної діяльності, в яку вони активно і завзято включаються.

Навчальна діяльність відбувається в навчальній ситуації. Однією із суттєвих умов своєчасного розвитку пізнавальної активності дітей, їхнього інтересу до навчання є детальне розкриття вчителем особливостей навчальної ситуації та її ролі. Навчальні ситуації спрямовують дитину на пошук творчих, нестандартних відповідей і тим самим збільшують її інтерес до вирішення таких ситуацій. [6, с. 169-170]

Здійснюється і певний ріст динаміки відношення учнів до навчального процесу. Спершу діти відносяться до нього просто як до діяльності, до якої позитивно відносяться дорослі, згодом їхню увагу привертають конкретні навчальні дії, врешті, діти самостійно і поступово перетворюють конкретно-практичні завдання у навчально-теоретичні, цікавлячись внутрішнім змістом навчання, тобто внутрішньою наповненістю навчального матеріалу. [4, с. 45]

Внутрішній зміст навчання – уроку, повинен містити в собі багато різних компонентів. Урок повинен складатися з кількох об'єднаних спільною метою частин, їх діяльність має бути різноманітною та багатогранною. Особливе місце в ній відводиться діям із предметами, живими і неживими об'єктами, які розвивають тактильні й візуальні відчуття. Іноді заняття повинні містити в собі елементи гри. Дидактична гра дозволяє дитині засвоювати програму значно легше та успішніше, особливо якщо вона недостатньо готова до навчання. [38, с. 171]

На основі учбової діяльності розвиваються такі новоутворення молодших школярів: довільність психічних процесів, розвиток внутрішнього плану дій, рефлексія, мотив досягнення успіху. [16, с. 41]

Новоутворення довільності психічних процесів проявляється в свідомому ставленні своїх цілей, знаходженні засобів їх виконання, доланні труднощів та перешкод. Дитина вчиться керувати своєю поведінкою, психічними процесами, адже вимоги до неї з перших днів

перебування у школі передбачають досить високий рівень довільності. Тому молодший школяр долає свої нестримні бажання і здатен управляти своєю поведінкою на основі заданих зразків, що сприяє розвитку довільності як особливої властивості психічних процесів і поведінки. Центром психічного розвитку дитини стає формування довільності всіх психічних процесів: пам'яті, уваги, мислення, уяви, відчуттів, сприйняття тощо. Їх інтелектуалізація, внутрішнє опосередкування відбуваються завдяки первинному засвоєнню системи понять.

Новоутворення внутрішнього плану дій. Учні шукають зручні способи виконання завдань, добирають і порівнюють варіації дій, намічають упорядкованість та процес їх здійснення. Якщо школяр може прогнозувати етапи своїх дій, порівняти їх варіації вирішення, значить він успішно контролює стійке розв'язання певних задач. Сприятливими умовами для зародження в учнів можливості планувати і виконувати дії подумки є необхідність контролю та самоконтролю, вербального звіту, самооцінки в навчальному процесі.

Новоутворення рефлексії. У школярів виникає наскрізне розуміння своїх дій, внутрішнього стану. Особливістю їх учбової діяльності є те, що молодші школярі повинні аргументувати доречність і правильність своїх висловлювань. Розрізнення деяких зразків міркувань і самобутні намагання в їх логічній побудові сприяють утворенню в учнів уміння розглядати й оцінювати особисті думки та дії зі своєї сторони. Це вміння є фундаментом рефлексії – усвідомлення своїх думок і вчинків з точки зору їх відповідності бажаного замислу та відповідним умовам діяльності; самоаналіз. Показом цього є можливість бачити певні властивості своїх дій, проводити їх аналіз, порівнювати з розмаїтими діями інших людей.

Новоутворення мотиву досягнення успіху проявляється у прагненні реалізувати свої цілі та інтереси для задоволення своїх потреб

і бажань та заради тріумфальної перемоги над собою й іншими. Мотивом, чинником психологічної установки молодшого школяра до будь-якої діяльності може стати його клас, вчитель, батьки або думка інших людей. Без такого мотиву дитина не зможе в майбутньому дійти до вершини своїх бажань і потреб, тому що вона не буде хотіти, прагнути цього. [11, с. 173-174]

Отже, провідною діяльністю у період молодшого шкільного віку стає навчальна діяльність, яка є основним фактором розвитку особистості молодшого школяра. Провідна діяльність формується на тлі нової соціальної ситуації розвитку – навчання в початковій школі. Молодший школяр набуває такі новоутворення, як довільність психічних процесів, внутрішній план дій, рефлексія, мотив досягнення успіху.

1.2. Психолого-педагогічна характеристика особистості молодшого шкільного віку

Етап життя дитини від 6-7 до 10-11 років називається молодшим шкільним віком. У цей період фундаментом для його позначення є час навчання дітей у початкових класах. [21, с. 165]

Терміну «особистість» надавали увагу безліч дослідників. У підручнику Р. В. Павелківа «Загальна психологія» поняття особистість визначається як «складне утворення, процес розвитку, становлення, формування якого залежить від багатьох компонентів та чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру». [24, с. 76]

Тобто, щоб людині стати справжньою особистістю, для цього лише її зусиль не вистачить, тому що це утворення розвивається не тільки при внутрішніх, а й зовнішніх умовах, які не залежать від самої людини.

Особистість – це стійка система соціально значущих якостей індивіда, сформованих в спільній діяльності і спілкуванні з іншими людьми. Особистість стає соціальним індивідом, коли виконує певну діяльність у колективі та знаходить компромісні рішення у комунікації з ним. [22, с. 183]

За словником П. П. Горностая, Т. М. Титаренко «особистість – це конкретний людський індивід з індивідуально виявленими своєрідними розумовими, емоційними, вольовими та фізичними властивостями». [31, с. 235]

Суспільно-історичний розвиток людства, тяжка напружена робота сприяли виникненню й розвитку особистості. Приналежність особистості до певної системи людських відносин, до певної спільноти зумовлює її психологічну та соціальну сутність. Наявність свідомості, виконання соціальних ролей, суспільно значуще скеровування діяльності – це все належить до типових ознак особистості. Ці ознаки мають важливе значення для існування людини як особистості. [1, с. 158]

Фазами становлення і розвитку особистості у молодшому шкільному віці є: адаптація як пристосування до нових соціальних умов, індивідуалізація як прояв своїх індивідуальних можливостей і особливостей та інтеграція як залучення у групу ровесників. Ці фази не повинні існувати поодинокі, вони мають взаємодоповнювати один одного. Учень вступає в зовсім нову для нього групу ровесників-однокласників, якою керує вчитель. Чинником розвитку особистості школяра є не стільки навчальний процес, скільки відношення дорослих до успіху, зібраності, сумлінності дитини. [7, с. 168-169]

Молодший шкільний вік є ключовим, можна сказати головним, в оволодінні дитиною навчальною діяльністю та формуванні мотивів навчання, які визначають подальшу зацікавленість дитини в опануванні навчальним процесом. Цей період дуже важливий і з точки зору

особистісного розвитку дитини, тобто такого розвитку, який підводить людину до того, щоб дивитись на себе так, як інші дивляться на неї, тому що тут закладаються основи її ставлення до себе. [20, с. 34]

Період молодшого шкільного віку завершує етап дитинства. Етап, у якому основною діяльністю дитини стає оволодіння освітніми критеріями розвитку. В опануванні новим видом діяльності – навчанням, молодші школярі ще віддають перевагу грі, тобто ігровій діяльності. Ці види занять розкривають їх позитивні й негативні стосунки з однолітками і вчителем, особистісний психічний розвиток, що дасть дітям по новому пізнавати світ і вийти на якісно новий рівень самопізнання, відкриє для них нові можливості і перспективи.

Прийняття і усвідомлення своєї внутрішньої позиції, формування свого індивідуального «Я» є головною особистісною характеристикою молодшого школяра, а це є причиною називати такий вік зрілим дитинством.

Особистість кожної людини має цілісну сукупність неповторних рис і особливостей, яка властива лише їй і утворює її своєрідну індивідуальність. Тому природно виникає питання про об'єднання їх у певні взаємопов'язані між собою групи, які називають структурою особистості. [8, с. 39]

У структурі особистості К. К. Платонов вирізняє наступні підструктури:

- підструктура спрямованості об'єднує спрямованість, ставлення та моральні якості особистості. Вона формується шляхом відповідного виховання, а не утворюється природними задатками, і є соціально зумовленою. Спрямованість особистості як система постійних спонукань є головною у даній структурі;

- підструктура досвіду охоплює знання, уміння, навички і звички, які набуваються в особистому досвіді через систематичне навчання, але керується біологічно зумовленими властивостями особистості;

- підструктура форм відображення охоплює особистісні властивості окремих психічних процесів чи психічних функцій як форм скомплектованого відображення;

- біологічно зумовлена підструктура складається з таких показників, як темперамент, статеві й вікові особливості особистості.

Запропоновану структуру особистості К. К. Платонов називає основною, загальною, динамічною, функціональною і психологічною. Основною вона є тому, що вирізняють ще дві підструктури – підструктура характеру та підструктура здібностей; загальною – тому, що притаманна кожній конкретній особистості, яка має свою особистісну будову; динамічною – тому, що постійно перетворюється, а не залишається незмінною; функціональною – тому, що її компоненти оглядаються як цілісні психічні функції; психологічною – тому, що узагальнює психічні особливості особистості, які мають важливе значення у всій структурі. Отже, структура особистості є цілісною тільки тоді, коли вона має всі необхідні підструктури і визначається як основна, загальна, динамічна, функціональна і психологічна. [27, с. 328]

Молодший шкільний вік – це період найбільш інтенсивного формування учбової діяльності, етап у житті, коли з'являється свідоме ставлення до своїх навчальних інтересів та бажання дізнаватися щось нове. Все, що пов'язане з грою, для школяра стає менш вагомим, ніж те, що пов'язане з навчальною діяльністю. Навчання стає визначальним видом діяльності. [23, с. 40]

Кожна особистість схильна бути активною, проявляти себе як повністю діяльний член суспільства. Активність є одним з головних і необхідних проявів життя, внутрішньої спонукальної сили, спрямованої на задоволення усіх запитів організму. Спонукальна сила є діючим фактором формування і розвитку особистості в цілому.

Джерелами активності особистості є: потреби, мотиви, інтереси, переконання, ідеали, установки та спрямованість. [5, с. 206]

Потреби людини є вихідним спонуканням до будь-якої діяльності. Коли людина бажає щось отримати, вона починає думати над тим, як їй одержати те, що вона хоче. У результаті своїх розмірковувань, людина мислить об'єктами. Цими об'єктами є свідомі образи або уявлення, думки або поняття, ідеї чи моральний ідеал.

Потреба – це вимога, яка показує залежність людини від певних умов, необхідних для її життя та діяльності. Ці умови є реальною необхідністю людини, щоб задовольнити усі свої сфери життєдіяльності. Потреби завжди відображають стійкі взаємозв'язки між організмом і середовищем, які є життєво важливими.

Потреби людини вдосконалюються з розвитком умов суспільства, виробництва, науково-технічним прогресом. Тобто, якщо сфери життя суспільства розвиваються і вдосконалюються, то і потреби людини разом з ними поступово зростають. Сам спосіб задоволення тієї чи іншої потреби зумовлює стрімкий розвиток та сприяє формуванню нових потреб, які неминуче виникають у різних сферах суспільного існування, людської діяльності.

Чим вищий рівень цивілізованості суспільства, економічного та духовного розвитку, тим багатшими і різноманітнішими є його потреби. Якщо рівень культурності суспільства є низьким то, відповідно, його потреби також є досить низькими й незначними. [33, с. 348]

Внутрішніми спонуканнями до діяльності стають мотиви, які є результатом усвідомлення особистістю своїх потреб і виявляються в конкретних прагненнях їх задовольнити. Мотиви через потреби узагальнюють дії людини і стають рушійною силою у досягненні своїх природних бажань.

Мотив – це реальне спонукання, яке змушує людину діяти в певній ситуації, за певних життєвих обставин. Таке спонукання підводить людину до систематичної діяльності, яка необхідна їй для вирішення різноманітних завдань та існування при важких умовах життя.

Мотив є не просто однією із складових діяльності, а виступає компонентом складної системи – мотиваційної сфери особистості. Тому, мотиви є дуже важливою ланкою у розвитку особистості. [17, с. 137]

Поширеними мотивами людської активності є інтереси. Інтерес – це незламне, часткове, емоційно забарвлене потяг особистості до значимих об'єктів. Зацікавленість людини у той чи іншій діяльності дає їй змогу правильніше виконати певне завдання, а головне – із задоволенням працювати над ним.

Інтереси виникають на основі потреб, але не зводяться до них. Якщо є потреба щось пізнати, то зароджується схильність до розпізнавання чогось нового. Інтерес завжди пов'язаний з особистою зацікавленістю об'єктом, з прагненням більше його пізнати, опанувати ним. Незацікавлений об'єкт ніколи не зможе виконати якусь діяльність так, як це з легкістю вдасться зробити іншому, зацікавленому об'єкту.

Різкими регуляторами поведінки є переконання. Переконання – це мотиви особистості, які спонукають її до діяльності, враховуючи свої погляди і принципи. Це вірування людини в свої сили і діяльність, яка змушує йти слідом за своїми судженнями та переконаннями.

Основою переконань становлять знання, які є для людини істинними, незаперечними, в яких вона абсолютно впевнена. Якщо в її очах знання не будуть правдивими й очевидними, значить переконань у такої людини поки що немає.

Особливістю переконань є те, що в них знання постають в одній єдності з почуттями, захоплюючи всю особистість. Це означає, що переконання зацікавлюють людину лише тоді, коли існує гармонія у зв'язку між знаннями і почуттями.

Переконання є там, де є страждання та муки сумління, коли порушуються принципи в діях і вчинках. Тобто, щоб упевнитися в своїх переконаннях людина повинна пройти через невідповідність

поставлених перед собою положень істинним й закономірним принципам. [39, с. 148]

Важливим усвідомлюваним мотивом є ідеал. Ідеал – це образ справжньої людської істоти або уявного взірця, яким особистість орудує на протязі певного відрізка часу, визначає програму майбутнього самовдосконалення.

Ідеал людини зароджується під великим впливом положень суспільства через навчально-виховну роботу. Це етап самовдосконалення і пошуку себе в майбутньому.

Роль мотивів особистості відіграє психологічна установка. Установка – це усвідомлювана особистістю готовність до плідної діяльності, за допомогою якої задовольняється та чи інша потреба. Це вже чітко встановлена позиція людини, спроможної на втілення своїх бажань та ідей у процесі свідомої праці.

Установка може проявлятися в однотипних переконаннях, спрощено засвоєних людиною під час просторого спілкування, в необ'єктивності, у виділенні з оточення того, що має для неї потужне значення.

Головним в установці людини є її здатність визначати для себе такий світогляд, який зможе в подальшому вказати їй на вибір правильної спрямованості тих чи інших потреб.

Спрямованість особистості – це сукупність затверджених мотивів відносно автономних від конкретних ситуацій, які дають цілісну орієнтацію діяльності особистості.

Спрямованість є системотвірною властивістю особистості, яка передбачає її психічний склад. Вона керується стійкими домінуючими мотивами поведінки і діяльністю, що визначає ціннісні орієнтації особистості [19, с. 174]

Важливою характеристикою особистості є її самооцінка. Самооцінка – це необхідний компонент розвитку свідомого ставлення

людини до самої себе, своїх фізичних сил, розумових здібностей, вчинків, спонукань і мети своєї поведінки, свого відношення до оточуючих.

Самооцінювання себе як особистості є важливим етапом в житті кожної людини, адже уміння сприймати і оцінювати саму себе є невід'ємним чинником у формуванні й розвитку особистості. [34, с. 3]

Самооцінка особистості не завжди є наслідком чітко усвідомленого прогнозу справжнього «Я» та «Я» ідеального. Ось чому виділяються такі різновиди самооцінки: завищена, нормальна, або адекватна та занижена.

Завищена самооцінка – це переоцінене ставлення особистості до самої себе, що зазвичай спричиняє егоцентризм, надмірність, агресивність, високу критичність, втрату контакту з оточуючими людьми зі сторони особистості. З такою самооцінкою людині буде важко довести те, що вона може бути в чомусь неправа або вказати на її недоліки.

Занижена самооцінка – це коли особистість невпевнена в собі, у своїх зусиллях, байдужа, має підвищений рівень тривожності, постійно відмовляється від ініціативи, у результаті чого людина недооцінює себе та має комплекс неповноцінності. Така людина не зможе повністю розкриватися як особистість, буде завжди критично ставитися до своєї діяльності, зневажати себе, їй буде важко довести те, що вона насправді добре справляється з певними задачами і показує гарні результати.

Адекватна, або нормальна самооцінка засвідчує про нормальне співвіднесення можливостей та здібностей людини і адекватного сприймання оточуючих реалій. Це значить, що особистість з такою самооцінкою буде сприймати себе як індивідуальність з позитивними і негативними рисами, оцінювати свою діяльність рівнозначно з усіх сторін, розуміти свої помилки та робити установку на те, що треба постійно вдосконалюватися.

Завищена і занижена самооцінки можуть бути причиною внутрішньої суперечки особистості, яка виявляється у внутрішніх, орієнтованих на самого себе, та зовнішніх, зорієнтованих на оточення, формах. Ця боротьба є деяким дисонансом між бажаннями, яких особистість хоче отримати і вимогами, які вона ставить перед собою. Це відбувається при нестачі гармонії між собою, але таку кризу можна легко подолати, якщо будуть існувати усі необхідні для цього умови. [24, с. 375]

Таким чином, особистість – це складне утворення, розвиток якого залежить від багатьох компонентів та чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Вона має свою структуру: підструктура спрямованості, підструктура досвіду, підструктура форм відображення, біологічно зумовлена підструктура. Також, наступні джерела активності: потреби, мотиви, інтереси, переконання, ідеали, установки та спрямованість. І у неї починає формуватися самооцінка – завищена, нормальна або занижена.

1.3. Психологічні умови розвитку особистості молодшого школяра в процесі навчальної діяльності

В перші дні у школі діти вчаться бути уважними, спостерігають за різними предметами та об'єктами, запам'ятовують їх, слухають, уявляють, думають, висловлюються, стежать за вимовою тощо. Вчитель допомагає дітям у їх психічній діяльності, в усвідомлюванні своїх психічних процесів, дій, довільному їх спрямуванні, опануванні ними, утриманні, управлінні своєю поведінкою, баченні й виправленні своїх недоліків.

У дітей формується точне і повне уявлення про свої психологічні якості та якості оточуючого суспільства. Результатом цього є те, що

молодші школярі починають уточнювати і ускладнювати Я-образ та образи інших людей. [36, с. 274]

У школярів починають зароджуватися елементи самооцінки та оцінки взірця, наслідування. Тому за цими ознаками учнів розподіляють на дві групи.

До першої групи входять школярі, які загалом правильно оцінюють себе і взірець для наслідування. Їм властиво мати нахил до самовдосконалення, формування у собі моральних якостей, зокрема чесності, працьовитості тощо. Їхня поведінка свідчить про те, що учні самостійно або за допомогою дорослих знаходять і використовують відомі їм прийоми самовиховання.

Друга група дітей неадекватно оцінює себе і взірець для наслідування. Такі діти характеризуються заниженою оцінкою взірця, або ж ідеалізацією людини. Моральні вимоги до себе як особистості у них не завжди визначає їх ухвалений ідеал. Самооцінка стає неадекватною, тому що такі діти не проводять аналіз власних дій і якостей із взірцем.

У дитини в молодшому шкільному віці розвивається самосвідомість, що говорить про поступове зростання критичного ставлення та вимогливості до себе. Учням 1-х класів характерна переважно позитивна оцінка своєї навчальної діяльності. Причиною своїх невдач вони вважають об'єктивні обставини. Учні 2-4-х класів більш критично відносяться до себе, оцінюють не лише свої успіхи, але і невдачі в навчальній діяльності.

Самооцінка першокласників піддається впливу оцінкам і діям дорослих. Другокласники, третьокласники і четверокласники самостійно оцінюють свої досягнення, але залежать від оцінки інших, а особливо від оцінки вчителя. Їх самооцінка стає самостійною і стійкою, тому виконує роль мотиву діяльності учня.

Вагому роль у формуванні самооцінки, самокритики та інших виявах самосвідомості молодших школярів займають взаєностосунки дітей у спільній діяльності. Школяр у взаємодії з ровесниками, прирівнює себе до інших учнів, вчиться об'єктивно оцінювати свої інтелектуальні якості, знаходити принципи для об'єктивного оцінювання своєї діяльності. [34, с. 4-5]

Самооцінка безпосередньо залежить від характеру оцінок, які дають дорослі дитині і її успіхам у різних видах діяльності.

Успіхи в навчанні та уявлення учнів про себе є взаємопов'язаними. Успішність розвиває у молодшого школяра самооцінку, яка дає свій вплив на рівень успішності через очікування, домагання, мотивацію та впевненість у власних силах. Низька самооцінка підламує переконаність в особистих можливостях, тому відповідно формується низький рівень вимог і сподівань, що призводить до зниження самооцінки. Завданням вчителя є залучення школярів із заниженою самооцінкою до різного виду діяльності, що дозволить їм стати більш впевненими у своїх силах та можливостях.

Становлення самосвідомості залежить і від розвитку рефлексивного мислення школяра. До кінця молодшого шкільного віку з'являється рефлексія, як універсальний спосіб побудови ставлень людини до власної життєдіяльності, і тим самим створюються нові можливості для формування самооцінки. Вона стає, в цілому, більш адекватною і диференційованою, судження про себе – більш аргументованими.

У той же час в самооцінці учнів спостерігаються значні індивідуальні відмінності. Слід особливо підкреслити, що у дітей із завищеною і заниженою самооцінкою змінити її рівень досить складно.

Саме в навчальній діяльності у школяра складаються уявлення про себе, свою самооцінку, формуються навички самоконтролю і саморегуляції. Тобто, під впливом навчання дитина формує певне

ставлення до себе як особистості, згодом змінює і вдосконалює його.
[26, с. 159]

У молодшому шкільному віці конкретно-ситуативна самооцінка переходить в узагальнену, пізнання себе як особистості набуває все більшого розвитку, рефлексивне мислення дозволяє самостійно виявляти межі своїх можливостей. Рефлексія дає особистості уявлення про властивості своїх дій, що сприяє їх аналізу. Дитина повинна знати свої реальні можливості й розуміти те, що вона робить щось краще за інших. Таке знання та вміння важливе в цьому віці, тому що тільки тоді особистість відчує власну компетентність та повноцінність.

Від результативності навчальної діяльності залежить розвиток особистості молодшого школяра. Тому, шкільна успішність є важливою умовою оцінювання дитиною себе як особистості. На самооцінку дитини, її самоповагу і самоприйняття суттєво впливає те, у якому статусі вона знаходиться – у статусі відмінника чи невстигаючого. Успішність в навчанні, усвідомлення своїх здібностей і умінь призводять до відчуття себе компетентним – яка, поряд з теоретичним рефлексивним мисленням, стає домінуючим новоутворенням у молодшому шкільному віці. Якщо почуття компетентності в навчальній діяльності не формується, у дитини знижується самооцінка і виникає почуття неповноцінності; можуть розвинутися компенсаторні самооцінка і мотивація, тобто такі, які спрямовуються на урівноваження і відшкодування.

У процесі навчальної діяльності школяр орудує мотивацією до власного навчання. Пізнавальний рівень зростає, учень цікавиться все більше змістом навчання, усвідомлено виконує навчальні завдання, розуміє свій навчальний обов'язок перед собою та дорослими, сумлінно його виконує.

Навчальна діяльність формує у дітей молодшого шкільного віку такі риси характеру, як цілеспрямованість, добросовісність, любов до

праці тощо. Важливою умовою формування рис характеру є життя учнів у шкільному колективі.

Навчання розвиває школярів, перш за все, своїм змістом. Зміст навчальної діяльності є дуже насиченим, структурованим, наповненим великою кількістю інформації, яку учні повинні ретельно засвоювати, старанно вивчати добре володіти отриманими знаннями з першого по четвертий класи.

Однак зміст навчання по-різному засвоюється школярами та впливає на їх розвиток залежно від методу навчання. Методи навчання повинні передбачати певну побудову на кожному етапі навчання та з кожного предмета системи навчальних задач, що мають поступово ускладнюватися.

Змістовність навчальної діяльності передбачає повне опанування тими знаннями, вміннями й навичками, які розкривають дитину повністю, сприяють повноцінному розвитку особистості молодшого школяра. Тому, учням ще важко повністю зрозуміти й досягнути всю сутність змісту навчання.

Навчальна діяльність впливає на розвиток молодших школярів і всією своєю організацією. Вона є формою їх колективного життя, спілкування з учителем та один з одним. У класному колективі складаються певні взаємовідносини, у ньому формується громадська думка, яка певним чином впливає на розвиток молодшого школяра.

Організація навчальної діяльності має бути завчасно спланованою, систематичною та упорядкованою. При такій організації учням легше буде виконувати різноманітні учбові задачі, сприймати навчальний матеріал, розвиватися та удосконалювати свої знання, вміння і навички.

Сприятливі психологічні умови дадуть позитивний результат тільки тоді, коли всі компоненти розвитку особистості дитини будуть тісно взаємодіяти між собою. Адже, створення комфортних психологічних умов для дітей є першочерговим завданням для вчителя у

їх навчальній діяльності, що суттєво впливає на формування і розвиток в них особистості. [40, с. 248-249]

Отже, розвиток особистості молодшого школяра відбувається під впливом психологічних умов у процесі навчальної діяльності. Шкільна успішність є важливою умовою оцінки дитиною себе як особистості. На формування такої особистості впливають й інші психологічні умови: конкретні оцінки вчителів і оточення, досягнення в навчанні, що сприяє формуванню у дитини адекватної самооцінки.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

2.1. Характеристика процедури і методів дослідження психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра

Діагностика навчальної діяльності та особистості молодшого школяра є дуже важливою для визначення недоліків у психологічних умовах розвитку особистості. Для діагностики навчальної діяльності, особистості та самооцінки учня використовують наступний комплекс діагностичного інструментарію:

1. Вивчення психологічних умов процесу формування навчальної діяльності молодших школярів.

Для здійснення цього завдання рекомендується використовувати Діагностичний аркуш № 1 «Формування навчальної діяльності» і комплекс матеріалів, створених Г. В. Рєпкіною та Е. В. Заїкою: опис рівнів сформованості компонентів навчальної діяльності, текст опитувальника.

До опису рівнів сформованості компонентів навчальної діяльності належать п'ять таких рівнів, кожний з яких має по шість підрівнів, які містять основну діагностичну ознаку:

- рівні сформованості навчально-пізнавального інтересу (відсутність навчально-пізнавального інтересу, реакція на новизну, цікавість, ситуативний навчальний інтерес, узагальнений навчально-пізнавальний інтерес);

- рівні сформованості цілепокладання (відсутність мети, сприйняття практичного завдання, зміна пізнавального завдання на практичне, визначення пізнавальної мети, зміна практичного завдання на пізнавальне, самостійна постановка нових навчальних цілей);

- рівні сформованості навчальних дій (відсутність навчальних дій, виконання навчальних дій у співпраці з учителем, неадекватне перенесення навчальних дій, адекватне перенесення навчальних дій, самостійна побудова навчальних дій, узагальнення навчальних дій);

- рівні сформованості дій контролю (відсутність контролю, контроль на рівні мимовільної уваги, потенційний контроль на рівні мимовільної уваги, актуальний контроль на рівні довільної уваги, потенційний рефлексивний контроль, актуальний рефлексивний контроль);

- рівні сформованості дії оцінювання (відсутність оцінювання, неадекватне ретроспективне оцінювання, адекватне ретроспективне оцінювання, неадекватне прогностичне оцінювання, потенційно адекватне прогностичне оцінювання, актуально адекватне прогностичне оцінювання).

Рівень сформованості компонентів навчання молодшого школяра визначається відповідно до певних властивостей учня, враховуючи його вікові особливості і досвід навчальної діяльності.

Текст опитувальника містить 37 запитань з варіантами відповідей, які мають на меті оцінити якісні особливості навчання учнів та ступінь певних якостей.

Результати спостережень за формуванням навчальної діяльності заносяться у Діагностичний аркуш № 1 (Додаток А). Подається список учнів класу і біля кожного учня записуються відповідний компонент навчальної діяльності та рівні його сформованості. До компонентів навчальної діяльності відносяться: інтерес, цілепокладання, навчальні дії, самоконтроль, самооцінка. [14, с. 46-53]

2. Анкетування для визначення рівня шкільної мотивації у певних психологічних умовах (за Н. Г. Лускановою).

Правильна організація процесу мотивації учнів молодшого шкільного віку та управління ним залежить від діагностування

навчальної мотивації молодших школярів за допомогою відповідної анкети.

Досліджуваним пропонують 10 запитань, на які потрібно відповісти, обводячи лише один правильний, на їх думку, варіант серед трьох запропонованих.

Після цього підсумовується загальне число балів за обраний варіант відповіді на подані запитання анкети й за допомогою ключа (Додаток Б) визначається рівень шкільної мотивації кожної дитини.

Перший рівень. 25-30 балів – високий рівень шкільної мотивації, навчальної завзятості. Такі учні характеризуються високим пізнавальним мотивом, успішним виконанням поставлених вимог, які систематично висуваються вчителем. Також дотриманням всіх настанов вчителя, сумлінністю й відповідальністю, частим переживанням через незадовільні оцінки. Малюнки на шкільну тематику у них представлені зображенням вчителя біля дошки, процесу уроку, навчального матеріалу та ін.

Другий рівень. 20-24 бали – хороший рівень шкільної мотивації. Цей рівень свідчить про те, що учні молодшого шкільного віку добре вміють виконувати свою навчальну діяльність, ефективно вирішують деякі навчальні завдання. Малюнки на шкільну тематику у них також представлені зображенням навчальних ситуацій, а їх відповіді на запитання характеризуються меншою залежністю від суворих вимог і норм. Така шкільна мотивація позначається як середня норма.

Третій рівень. 15-19 балів – зазвичай школярі позитивно ставляться до школи, але навчальний процес їх цікавить здебільшого у позаурочній діяльності. Таким учням подобається навчатися, вони добре почувають себе у школі, проте основним їхнім інтересом є спілкування з однокласниками та вчителем. Вони тішаються тим, що вони учні, мають гарний рюкзак, ручки, зошити. Навчальною діяльністю вони не дуже цікавляться, тому відзначаються низькими пізнавальними мотивами. У

малюнках на шкільну тематику такі учні описують зазвичай не учбові ситуації, а ті, які відбуваються в позаурочний час.

Четвертий рівень. 10-14 балів – характеризується низькою шкільною мотивацією. Молодші школярі не бажають відвідувати школу, часто не з'являються на уроках, а намагаються лише їх пропускати. На заняттях відволікаються на сторонні справи, хочуть гратися, бавляться. Мають серйозні труднощі у процесі виконання навчальних завдань. Адаптація до школи у них нестійка. Їх малюнки на шкільну тематику визначаються зображенням ігрових сюжетів, які учні іноді можуть пов'язувати їх зі школою.

П'ятий рівень. Менше ніж 10 балів – молодші школярі вкрай негативно ставляться до школи, мають шкільну дезадаптацію. Такі діти мають серйозні проблеми у своїй навчальній діяльності: їм дуже важко виконувати навчальні завдання, у комунікації з ровесниками і з учителем зазнають труднощій. Вони відносяться до школи як до ворожого середовища, у якому погано себе почувають. Часто проявляють свою агресію, відмовляються виконувати різні навчальні завдання, ігнорують задані норми і правила. Часто такі школярі мають серйозні нервово-психічні порушення. У їхніх малюнках зазвичай не має нічого зображеного на шкільну тематику, а є лише прояви індивідуальних захоплень дитини. [14, с. 46-53]

3. Дослідження самооцінки дитини в психологічних умовах її розвитку за допомогою методики В. Г. Щур «Сходинок».

Щоб провести таке дослідження, дитині показують намальовані на папері 7 сходинок. При цьому їй кажуть, що середня сходинка має форму майданчика і пояснюють принцип завдання: «Поганих дітей розмістили на трьох нижніх сходинок, не поганих і не гарних – на майданчику, а найгарніших дітей – на трьох верхніх сходинок. Тобі треба показати, на якій сходинці ти стоїш, на яку сходинку ти б розмістив себе». Кожна сходинка відрізняється своєю змістовою

характеристикою. При розміщенні себе на одну зі сходинок дитина повинна аргументувати своє рішення. Це потрібно для того, щоб знати, чому саме вона так думає про себе.

Для ефективнішого виконання завдання і щоб дитині було легше його виконати на ту чи іншу сходинку розміщується картинка з ілюстрацією хлопчика чи дівчинки. Така ілюстрація допоможе неуважним учням виконати це завдання правильно. Після того, як дитина розмістила себе на певну сходинку, їй задається питання: «Чому ти поставив або поставила себе саме на цю сходинку?».

Оцінювання результатів. За найбільш характерними особливостями виконання завдання дається ключ до визначення типу самооцінки (Додаток В).

Висока позитивна самооцінка характерна дітям, які навчаються у першому класі. Нормою вважається самооцінка в 6 балів, коли молодший школяр ставить себе не нижче, ніж на другу сходинку зверху. 7 чи 5 балів не є відхиленням від норми, а свідчить про те, що дитина має дуже гарні чи просто добрі взаємостосунки в сім'ї та у школі.

Самооцінка від 1 до 3 балів, тобто розміщення учнем себе на одній із трьох нижніх сходинок свідчить про те, що дитина вважає себе поганою. А це вказує на несприятливі психологічні умови, спричинені неблагополучним соціальним розвитком та недостатнім досвідом соціальних взаємодій. [37, с. 219]

Таким чином, дослідити як психологічні умови впливають на розвиток особистості молодшого школяра та формування його навчальної діяльності можна за допомогою багатьох психологічних методик: Діагностичного аркушу № 1 «Формування навчальної діяльності», анкети на визначення навчальної мотивації під впливом психологічних умов, методики «Сходинки» для дослідження самооцінки особистості в психологічних умовах її розвитку.

2.2. Аналіз отриманих результатів дослідження психологічних умов розвитку особистості учня

1. Для вивчення процесу формування навчальної діяльності було проведено педагогічне спостереження за учнями другого класу. Загальна кількість дітей у класі – 33.

Список учнів: Барановський Ілля, Возбранна Злата, Гіцак Дмитро, Горбатюк Марія, Дмитренко Дмитро, Дятел Марія, Єфімов Микола, Єфімов Тимофій, Желудков Станіслав, Загоруйко Поліна, Захарія Іван, Зінченко Артем, Зубець Данило, Картавцев Кирило, Коломоєць Анна, Колонтаєвська Дарина, Коренко Віталія, Корольов Кирило, Кравець Аріна, Крилов Олександр, Крисіна Софія, Лагутіна Аліна, Максименко Єгор, Мартин Софія, Москаленко Кирило, Ніженець Дар'я, Розум Дмитро, Романов Ілля, Сердюк Дар'я, Таран Олександра, Хмельницька Альбіна, Шліхтар Ілля, Шпак Софія.

Педагогічне спостереження показало, що в такому компоненті навчальної діяльності, як інтерес 6 учнів мають рівень відсутності навчально-пізнавального інтересу, 7 учнів – рівень ситуативного навчального інтересу, 20 учнів – рівень узагальненого навчально-пізнавального інтересу.

У компоненті цілепокладання 10 учнів мають рівень відсутності мети, 7 учнів – рівень визначення пізнавальної мети, 16 учнів – рівень самостійної постановки нових навчальних цілей.

У компоненті навчальних дій 4 учня мають рівень відсутності навчальних дій, 18 учнів – рівень виконання навчальних дій у співпраці з учителем, 11 учнів – рівень самостійної побудови навчальних дій.

У компоненті самоконтролю 21 учень має рівень відсутності контролю, 8 учнів – рівень контролю на рівні мимовільної уваги, 3 учня – рівень контролю на рівні довільної уваги.

У компоненті самооцінювання 18 учнів мають рівень відсутності оцінювання, 8 учнів – рівень адекватного ретроспективного оцінювання, 7 учнів – рівень потенційно адекватного прогностичного оцінювання.

Отримані результати подані в таблиці 1

Таблиця 1.

Показники рівнів сформованості компонентів навчальної діяльності учнів під впливом психологічних умов

№	Прізвище, ім'я	Вік	Інтерес	Цілепокл.	Навч. дії	Самок.	Самооц.
1	Барановський І.	7	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	довільний	прогностичне
2	Возбранна З.	7	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	довільний	прогностичне
3	Гіцак Д.	7	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	мимовіл-й	прогностичне
4	Горбатюк М.	7	відсутній	відсутнє	відсутні	відсутній	відсутнє
5	Дмитренко Д.	8	ситуат-й	визначене	у співпр-і	відсутній	ретроспект-е
6	Дятел М.	7	узагальн-й	самоств-е	у співпр-і	відсутній	прогностичне
7	Єфімов М.	8	відсутній	відсутнє	відсутні	відсутній	відсутнє
8	Єфімов Т.	8	ситуат-й	визначене	у співпр-і	відсутній	ретроспект-е
9	Желудков С.	8	ситуат-й	визначене	у співпр-і	відсутній	ретроспект-е
10	Загоруйко П.	7	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	довільний	прогностичне
11	Захарія І.	7	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	мимовіл-й	прогностичне
12	Зінченко А.	7	відсутній	відсутнє	відсутні	відсутній	відсутнє
13	Зубець Д.	7	відсутній	відсутнє	відсутні	відсутній	відсутнє
14	Картавцев К.	8	ситуат-й	визначене	у співпр-і	відсутній	ретроспект-е
15	Коломоєць А.	8	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	мимовіл-й	прогностичне
16	Колонтаєвська Д.	8	ситуат-й	визначене	у співпр-і	відсутній	ретроспект-е
17	Коренко В.	7	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	мимовіл-й	відсутнє
18	Корольов К.	8	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	мимовіл-й	ретроспект-е
19	Кравець А.	8	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	мимовіл-й	відсутнє
20	Крилов О.	8	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	мимовіл-й	ретроспект-е
21	Крисіна С.	8	узагальн-й	самоств-е	самоств-і	мимовіл-й	відсутнє
22	Лагутіна А.	7	узагальн-й	самоств-е	у співпр-і	відсутній	ретроспект-е
23	Максименко Є.	7	ситуат-й	визначене	у співпр-і	відсутній	відсутнє
24	Мартин С.	8	узагальн-й	самоств-е	у співпр-і	відсутній	відсутнє
25	Москаленко К.	7	відсутній	відсутнє	у співпр-і	відсутній	відсутнє
26	Ніженець Д.	8	узагальн-й	самоств-е	у співпр-і	відсутній	відсутнє
27	Розум Д.	7	узагальн-й	самоств-е	у співпр-і	відсутній	відсутнє
28	Романов І.	7	узагальн-й	відсутнє	у співпр-і	відсутній	відсутнє
29	Сердюк Д.	7	узагальн-й	відсутнє	у співпр-і	відсутній	відсутнє
30	Таран О.	7	узагальн-й	відсутнє	у співпр-і	відсутній	відсутнє
31	Хмельницька А.	7	ситуат-й	визначене	у співпр-і	відсутній	відсутнє
32	Шліхтар І.	8	відсутній	відсутнє	у співпр-і	відсутній	відсутнє
33	Шпак С.	7	узагальн-й	відсутнє	у співпр-і	відсутній	відсутнє

2. Для оцінювання рівня шкільної мотивації учнів було проведено анкетування.

Результати анкетування показали, що 7 учнів мають негативне ставлення до школи, 8 учнів – низьку шкільну мотивацію, 8 учнів –

позитивне ставлення до школи, 5 учнів – гарну шкільну мотивацію, 5 учнів – високий рівень шкільної мотивації.

Отримані результати подані в таблиці 2

Таблиця 2.

Показники визначення рівня шкільної мотивації при певних психологічних умовах розвитку особистості

№	Прізвище, ім'я	Вік	Рівень шкільної мотивації
1	Барановський І.	7	високий
2	Возбранна З.	7	гарний
3	Гіцак Д.	7	позитивний
4	Горбатюк М.	7	негативний
5	Дмитренко Д.	8	низький
6	Дятел М.	7	високий
7	Єфімов М.	8	гарний
8	Єфімов Т.	8	позитивний
9	Желудков С.	8	низький
10	Загоруйко П.	7	позитивний
11	Захарія І.	7	гарний
12	Зінченко А.	7	негативний
13	Зубець Д.	7	негативний
14	Картавцев К.	8	низький
15	Коломоєць А.	8	позитивний
16	Колонтаєвська Д.	8	низький
17	Коренко В.	7	високий
18	Корольов К.	8	гарний
19	Кравець А.	8	позитивний
20	Крилов О.	8	низький
21	Крисіна С.	8	позитивний
22	Лагутіна А.	7	низький
23	Максименко Є.	7	низький
24	Мартин С.	8	негативний
25	Москаленко К.	7	негативний
26	Ніженець Д.	8	гарний
27	Розум Д.	7	негативний
28	Романов І.	7	позитивний
29	Сердюк Д.	7	позитивний
30	Таран О.	7	високий
31	Хмельницька А.	7	низький
32	Шліхтар І.	8	негативний
33	Шпак С.	7	високий

3. Для дослідження самооцінки учнів була проведена методика «Сходишки».

Результати дослідження показали, що 8 учнів мають занижену самооцінку, 13 учнів – адекватну самооцінку, 12 учнів – завищену самооцінку.

Отримані результати подані в таблиці 3

Таблиця 3.

Показники визначення типу самооцінки особистості молодшого школяра в психологічних умовах його розвитку

№	Прізвище, ім'я	Вік	Тип самооцінки
1	Барановський І.	7	занижений
2	Возбранна З.	7	адекватний
3	Гіцак Д.	7	адекватний
4	Горбатюк М.	7	адекватний
5	Дмитренко Д.	8	занижений
6	Дятел М.	7	завищений
7	Єфімов М.	8	адекватний
8	Єфімов Т.	8	занижений
9	Желудков С.	8	завищений
10	Загоруйко П.	7	завищений
11	Захарія І.	7	завищений
12	Зінченко А.	7	завищений
13	Зубець Д.	7	адекватний
14	Картавцев К.	8	занижений
15	Коломоєць А.	8	занижений
16	Колонтаєвська Д.	8	адекватний
17	Коренко В.	7	завищений
18	Корольов К.	8	адекватний
19	Кравець А.	8	адекватний
20	Крилов О.	8	адекватний
21	Крисіна С.	8	завищений
22	Лагутіна А.	7	занижений
23	Максименко Є.	7	завищений
24	Мартин С.	8	адекватний
25	Москаленко К.	7	завищений
26	Ніженець Д.	8	завищений

27	Розум Д.	7	занижений
28	Романов І.	7	адекватний
29	Сердюк Д.	7	адекватний
30	Таран О.	7	адекватний
31	Хмельницька А.	7	завищений
32	Шліхтар І.	8	завищений
33	Шпак С.	7	занижений

У результаті проведення діагностичного інструментарію для учнів молодшого шкільного віку виявлено, що показники результатів дослідження є цілком сприятливими, тобто знаходяться в нормі. Проте, не всі показники є такими. Певна кількість учнів не змогли продемонструвати у повній мірі свої знання та навички. У них ще недостатньо сформована шкільна мотивація, їм важко проявляти себе у навчальній діяльності, їх самооцінка знаходиться на низькому рівні.

Таким учням важко адаптуватися до будь-яких змін у їхньому житті, вони не проявляють інтересу до навчальних предметів, зазвичай не мають бажання знаходитися у школі й взагалі навчатися.

Причинами таких низьких показників можуть бути неправильно створені психологічні умови, недостатнє психологічне навантаження для розвитку мотивації до школи, систематична відсутність контролю з боку батьків, непорозуміння у сім'ї, проблеми у спілкуванні.

Щоб підвищити такі показники до високого рівня, потрібно визначити шляхи покращення психологічних умов розвитку особистості під впливом навчання, здійснити оптимізацію всіх компонентів новоутворення, соціальної ситуації розвитку, провідної діяльності тощо.

Отже, у результаті дослідження психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра під впливом навчальної діяльності виявлено, що більшість учнів мають сприятливі показники розвитку, але деякі учні вирізняються недостатнім розвитком себе як особистості.

2.3. Оптимізація психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра в процесі навчальної діяльності

Оптимізація психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра визначається необхідністю створити в учня вольове напруження, яке спрямоване на покращення якості навчальної діяльності, а також інтенсивно формувати у нього раціональні способи засвоєння знань.

Починати слід із формування установки на покращення якості навчальної роботи. Важливо переконати дитину в тому, що вона може виконувати роботу краще. Для цього слід старатися напружувати власні фізичні та духовні сили.

Необхідно допомогти учневі визначити резерви покращення своєї діяльності, щоб правильно її організувати. Потрібно стимулювати постійний самоконтроль за якістю виконуваної роботи з використанням виявлених організаційних резервів.

Корисно з корекційною метою використовувати відому в психології тенденцію піддаватися впливу більш успішних партнерів або ж просто осіб, які працюють поруч. В організації шкільного життя є багато ситуацій, де рівень навчальної діяльності зростає через цей шлях впливу. Наприклад, навчальна або ігрова діяльність парами чи малими групами. Особливо ефективним може виявитися робота в парі невстигаючої дитини з учнем, що вирізняється хорошими успіхами у навчальній діяльності. [12, с. 76-77]

Найактуальніші моменти: допомогти дитині усвідомити власні особливості, сильні і слабкі сторони; сформувати в дитини уявлення про практично необмежені можливості продуктивності її пізнавальної діяльності; допомогти виявити резерви покращення навчальної роботи, які має дитина, та сформувати установку на їх використання; якщо

потрібно, залучити дитину до програм тренінгу раціональних способів пізнавальної діяльності.

Що стосується самооцінки, то її неадекватність (завищена чи занижена) є однією з найпоширеніших проблем розвитку молодших школярів під впливом психологічних умов. Ця особливість є серйозною перешкодою адаптації дитини до школи, знижує рівень комфортності її розумової діяльності в навчальному спілкуванні, обмежує можливості для збагачення комунікативного досвіду. [30, с. 107-108]

Оптимізація психологічних умов процесу формування особистості молодшого школяра полягає, в першу чергу, у формуванні його адекватної самооцінки.

Формування позитивної самооцінки у молодших школярів у зв'язку з навчальними досягненнями впливає на відношення до школи і до процесу навчання загалом, слугує становленню інтересів, виробленню життєвої позиції, виступає як значущий етап розвитку особистості учнів, який повинен розумітися вчителем як одне з найважливіших завдань на початковому етапі навчальної діяльності особистості. [29, с. 285]

До психологічної допомоги входить: навчати дитину управляти своїми емоціями, розвивати власну оцінку до самооцінки, формувати довіру до власного самосприйняття при оцінюванні себе, навчати комунікативним навичкам та збагаченню свого досвіду спілкування. Кожний напрямок використовується відповідно до методів та прийомів.

Навчання дитини управляти своїми емоціями.

1. Техніки релаксації: уявні зображення, релаксації на м'язову систему, невимушені жести під музичний супровід.

2. Розігрування діалогів, у яких сором'язливій дитині пропонують поспілкуватися з казковим героєм, братом або сестрою, з мамою, однокласником, вчителем, а потім – за вибором з будь-якою іншою людиною або казковим героєм. Діалоги проводяться на основі певного

тексту або імпровізації. У процесі роботи кожному співрозмовнику надається право користуватися маскою.

3. Застосування різноманітних терапевтичних виразів: «Я впевнений, що ця людина помічає мої досягнення»; «Посміхнуся й у вчителя або однокласника підніметься настрій. З радісною людиною легко спілкуватися».

4. Вказівка на ігнорування непотрібної самокритики: коли щось робиш, головне зібрати волю в кулак. Переживання можуть зашкодити будь-якій діяльності.

Розвиток власної оцінки до самооцінки.

1. Вправи на ігрову діяльність, у якій молодший школяр може побачити, як його дії оцінюються іншими, дізнатися про свої позитивні та негативні сторони.

2. Виконана дитиною діяльність з ігровим або навчальним завданням на аналізування потрійної оцінки (самооцінки, оцінки вчителя, оцінки однокласника). Аналізуються збіги та відмінності в оцінюваннях. Сором'язливій дитині треба показати, що різниця в оцінках є звичайним явищем, що її дії піддаються оцінці однією й тією самою людиною зовсім по-різному, а це сприяє відсутності негативного оцінювання, яке наводить страх на дитину.

3. Прийоми позитивного оберненого зв'язку: гарні оцінки за виконання школярем навчальних завдань, які мають частину загального оцінювання («Як я й очікувала, ...», «... тому я вважаю, що ти впорасешся з більш складним завданням»); Органічне використання зауважень у навчальному спілкуванні із сором'язливим учнем, які сприяють виникненню оптимістичних очікувань.

Формування довіри до власного самосприйняття при оцінюванні себе.

1. Аналізування наявних ситуацій та вказівки, які закладають ідею, що зовнішня оцінка може не враховувати якісь вагомні, але не помітні

іншій людині умови. Тому зовнішнє оцінювання не завжди є адекватним. Наприклад, коли вчителю не було відомо, наскільки добре учень старався виконати домашнє завдання; була перервана відповідь учня на уроці через нестачу часу, тому він не зміг продемонструвати свої базові знання. Такі умови враховуються значно більше при власному оцінюванні.

2. Застосування терапії з елементами казки, художніх творів із яскраво вираженими епізодами та очевидним виправленням проблем оцінювання.

Навчання комунікативним навичкам та збагаченню свого досвіду спілкування.

1. Розігрування діалогів і монологів, казок або оповідань, словесний опис природних явищ, проведення сюжетно-рольової гри.

2. Написання різних творів, складання пам'яток.

Щоб покращити психологічні умови розвитку особистості також потрібно менше критикувати та менше робити акцент на негативних оцінках поведінки дитини, а що стосується її особистості такі оцінки взагалі не мають бути припустимими. У вирішенні проблем варто прислухатися до дитини або намагатися визначити її проблему. Якщо школяр не хоче розповідати про неї прямо, потрібно спробувати знайти щось позитивне у його поведінці або позиції щодо цієї проблеми. [13, с. 93-95]

Спеціально для вчителів були розроблені такі рекомендації з формування адекватної самооцінки дитини з метою покращення їх психологічних умов:

- основною метою оцінки має бути стимулювання і спрямування навчально-пізнавальної діяльності молодшого школяра;

- змістовно оцінювати будь-яку роботу учня;

- оцінка повинна не завершувати навчально-пізнавальну діяльність, а супроводжувати її на всіх стадіях;

- потрібно проводити взаємний розбір оцінювання, відзначаючи при цьому його позитивні і негативні сторони;
- після такого розбору школярі намагаються самостійно проаналізувати свою роботу;
- учневі із заниженою самооцінкою варто надавати право допомагати невстигаючим учням;
- необхідно часто використовувати ситуації, у яких дитина концентрує свою самооцінку та усвідомлено сприймає особливості своєї діяльності, свої сильні і слабкі сторони, а також спрямовує роботу на власні способи дії. [28, с. 74]

Таким чином, оптимізація психологічних умов процесу формування особистості і провідної діяльності молодшого школяра полягає у формуванні установки на покращення якості навчальної роботи. Основними у корекції психологічних умов розвитку особистості під впливом навчальної діяльності учнів є педагогічні методи та прийоми. У формуванні адекватної самооцінки молодших школярів для покращення їх психологічних умов розробляються спеціальні рекомендації.

ВИСНОВКИ

1. Розглянуто психолого-педагогічну характеристику дитини молодшого шкільного віку. В цей період у дитини з'являється нова соціальна ситуація розвитку – навчальна діяльність. Формуються нові новоутворення віку. Проаналізовано, що особистість – це складне утворення, процес якого залежить від багатьох компонентів та чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Вона має певну структуру та джерела активності. І у неї починає формуватися самооцінка.

2. Виявлено, що розвиток особистості молодшого школяра відбувається в процесі навчальної діяльності за сприятливих психологічних умов. Важливою умовою оцінювання себе учнем є його навчальні успіхи. У розвитку особистості певні психологічні умови формують у дитини адекватну самооцінку.

3. Досліджено, що вплив психологічних умов на розвиток особистості школяра під впливом його навчальної діяльності можна визначити за допомогою такого психологічного інструментарію, як Діагностичний аркуш № 1 «Формування навчальної діяльності», анкета для визначення шкільної мотивації, методика «Сходинки». Проаналізовано, що нормальні показники розвитку особистості виявлені у більшості молодших школярів, проте деякі учні мають недостатню сформованість себе як особистості.

4. Здійснено оптимізацію психологічних умов розвитку особистості молодшого школяра і провідної діяльності, яка полягає у формуванні установки на покращення якості навчальної роботи. Основними у корекції психологічних умов навчальної діяльності учнів є педагогічні методи та прийоми. У формуванні адекватної самооцінки молодшого школяра розробляються спеціальні рекомендації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю. В. Психологія розвитку: навч. посібник. Х.: Юрайт, 2015. 181 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Д. Бех. К.: Либідь, 2003. 342 с.
3. Болтівець С. І. Педагогічна психологія: теорія та методика / С. І. Болтівець. К.: Редакція «Бюлетеня ВАК України», 2000. 303с.
4. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін, 2-е вид., допов. К.: Каравела, 2009. 400 с.
5. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посібник / О. І. Власова. К.: Либідь, 2005. 400с.
6. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. К.: видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
7. Данилова Л. В. Формування особистості нового типу / Л. В. Данилова // Педагогіка і психологія. №3. 2000. С. 59-64.
8. Діагностика особистості: путівник практичного психолога: укладач В. В. Войтко. К.: КЗ, 2015. 76 с.
9. Ельконін Д. Б. Дитяча психологія: навч. посібник, 4-е вид. М.: Видавничий центр «Академія», 2007. 384 с.
10. Заброцький М. М. Основи вікової психології: навч. посібник / М. М. Заброцький. Т.: Богдан, 2009. 92 с.
11. Закалик Г. М. Психологія розвитку та успіху особистості. Л.: видавництво Львівської політехніки, 2019. 488 с.
12. Ілляшенко Т. Д. Діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів. К.: Початкова школа, 2003. С. 76-77.
13. Корекційна робота психолога / Упоряд. О. Главник. К.: Шкільний світ, 2002. 112с.

14. Коробко С. Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодшими школярами: методичний посібник. К.: Літера ЛТД, 2006. 416 с.
15. Кулешова О. В. Вікова і педагогічна психологія / Д. Д. Романовська. Острог, 2013. 189 с.
16. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. 2-ге вид.: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 128 с.
17. Кутішенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія. К.: Каравела, 2009. 447 с.
18. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: навч. посібник / Т. М. Лисянська. К.: Каравела, 2009. 224с.
19. Максименко С. Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія. К.: МАУП, 2000. 256 с.
20. Матюхіна М. В. Психологія молодшого школяра. М.: Просвітництво, 2000. 208 с.
21. Обухова Л. П. Вікова психологія / Л. П. Обухова. М.: Юрайт, 2010. С. 374
22. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Кондор, 2011. 468 с.
23. Павелків Р. В. Дитяча психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. К.: Академ-видав, 2008. 432 с.
24. Павелків Р. В. Загальна психологія. Підручник. К.: Кондор, 2009. 576 с.
25. Павелків Р. В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості у дитячому віці: монографія / Р. В. Павелків. Р.: Волин, обереги, 2004. 248 с.
26. Пазухіна С. В. Педагогічна успішність: навч. посіб. / С. В. Пазухіна. С.: Мова, 2007. 224с.
27. Підласий І. П. Педагогіка початкової школи: підруч. посібник для студ. пед. коледжів. М.: Гуманіт. вид. центр ВЛАДОС, 2000. 400 с.

28. Подоляк Л. Г. Основи педагогічної психології: навч. посібник / Л. Г. Подоляк, О. П. Главник. К.: Либідь, 2006. 112с.
29. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія. Суми, 2007. 330 с.
30. Прогонов А. О. Шляхи покращення й упорядкування розвитку особистості. М.: Наукова думка, 2004. 176 с.
31. Психологія особистості: словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. К.: Рута, 2001. 320с.
32. Розенова М. І. Молодший школяр: психологічні основи навчання та виховання. 2008. № 3. С. 37.
33. Савенков А. І. Педагогічна психологія: підруч. / А. І. Савенков, 2-е вид. М.: Видав. Юрайт, 2012. 659 с.
34. Савченко О. Я. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. Поч. шк. 2012. № 3. С. 6.
35. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. посіб. К.: Академ-видав, 2006. 360 с.
36. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посібник / В. А. Семиченко. К.: Вища школа, 2004. 335с.
37. Туріщева Л. В. Настільна книга шкільного психолога: навч.-метод. посіб. для вчителя / Л. В. Туріщева. Х.: Основа, 2008. 256 с.
38. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула. К.: видавничий центр «Академія», 2002. 528 с.
39. Шаповаленко В. В. Психологія розвитку та вікова психологія. М.: Юрайт, 2014. 575 с.
40. Шаповаленко І. В. Психологія розвитку та вікова психологія / І. В. Шаповаленко. М.: Гардарики, 2005. 349 с.

ДОДАТКИ

Додаток А. Діагностичний аркуш № 1 «Формування навчальної діяльності»

Список учнів класу	Компонент навчальної діяльності та рівні його сформованості				
	інтерес	цілепокладання	навчальні дії	самоконтроль	самооцінка

Додаток Б. Ключ до визначення рівня шкільної мотивації

№ запитання	Бали за відповідь		
	«а»	«б»	«в»
1	1	3	0
2	0	1	3
3	1	0	3
4	3	1	0
5	0	3	1
6	1	3	0
7	3	1	0
8	1	0	3
9	1	3	0
10	3	1	0

Додаток В. Ключ до визначення типу самооцінки

Завищена самооцінка

7-5 балів. Після деяких роздумів і коливань дитина ставить себе на найвищу сходинку, пояснюючи свої дії, називає якісь свої недоліки і помилки, але пояснює їх зовнішніми, незалежними від неї, причинами, вважає, що оцінка дорослих в деяких випадках може бути трохи нижчою її власної: «Я, звичайно, хороший, але іноді лінуюся. Мама каже, що я неакуратний».

Адекватна самооцінка

4 бали. Обміркувавши завдання, дитина ставить себе на другу або третю сходинку, пояснює свої дії, посилаючись на реальні ситуації і досягнення, вважає, що оцінка дорослого така ж сама, як у неї або трохи нижче.

Занижена самооцінка

3-1 бали. Ставить себе на нижні сходинки, свій вибір не пояснює або посилається на думку дорослого: «Мама так сказала».

Додаток Г. Кодекс академічної доброчесності

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Федюкевич Юлія Анатоліївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
 - надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.
- УСВІДОМЛЮЮ**, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

12. 11. 2020
(дата)

(підпис)

Юлія Федюкевич
(ім'я, прізвище)